

is een diepe verborgenheid. Zij is niet iets, dat wij kunnen doen plaats vinden, dat met noodzakelijkheid, van-zelf-sprekendheid of zelfs maar waarschijnlijkheid geschiedt. Zij is naar den mensch onmogelijk en alleen mogelijk bij God. Zij is een wonder, rustend in het al-omvattende wonder van de nederdaling Gods. Haar realiteit is geen lastbaarheid of bewijsbaarheid, doch is gegeven in het geloof der kerk (blz. 25). Zij is de verborgenheid der godzaligheid, die groot is (1 Tim. 3:16).

e) Al is deze ontmoeting een verborgenheid, en door ons niet in 'leven te roepen, toch is de eeredienst dan alleen echt en werkelijk, wanneer en voor zoover deze ontmoeting plaats heeft en God in en door den dienst des menschen een wonder verrichten wil. Hij treedt dan als Schepper en Verlosser op. Hij maakt dan alle dingen nieuw. De eeredienst is een nieuwe schepping op dezelfde wijze als elke mensch, die in Christus is dit is; dus nooit in concrete aanwijsbaarheid, doch altijd slechts in 't geloof, op grond der beloften en der genade, die niet berekenbaar zijn en niet automatisch werken.

f) Dit komen Gods tot ons in den eeredienst beteekent van Zijn zijde het offer bij uitnemendheid. Hij geeft zich dan aan den mensch (blz. 25). Dan heeft Zijn zelfovergave plaats in Zijn Zoon en Zijn Woord (blz. 125). Hij dient ons in Jezus Christus (blz. 27). In diens naam geschiedt er uitdeeling aan de gemeente (blz. 48). Op grond van Gods offer aan ons, offeren wij ons leven aan Hem (blz. 25); en juist in deze zelf-mededeeling Gods bestaat het sacramentele van den eeredienst (blz. 27).

g) Daarom draagt hij ook een priesterlijk karakter (blz. 45).

Reeds vroeger had Dr W. Th. Boissevain als zijn meening te kennen gegeven, dat de reformatie der zestiende eeuw in haar strijd tegen Rome wel eens te ver was gegaan, en dat zij met name drie belangrijke waarden van den roomschen eere- en altaardienst, namelijk de aanbidding of devotie, het offer en het wonder, te veel verwaarloosd had.¹¹⁾ En deze fout der reformatie schijnt nu de sacramentele beweging, onder medewerking van Dr Boissevain te willen herstellen. De dienaar der kerk is vooral een priester. Zijn dienst in den cultus is een priesterlijke bediening. Priesterlijk vertegenwoordigt hij God bij de gemeente en de gemeente bij God. En het priesterlijk karakter van zijn ambtelijke optreden openbaart zich juist volledig in de bediening van het sacrament.¹²⁾

h) Niet dat hij bij Woord en sacrament de genade van Christus kan bedienen aan Zijn volk. De kerk waarborgt op gezag van haar Heer wel, dat haar dienst Gods schat zal doen vinden. Maar zij draagt den haar in haar dienst toevertrouwen schat in aarden vaten. Wij kunnen nimmer God aan eenig woord, voorwerp, gedachte of huis binden. Dat alles zijn slechts vaten die breekbaar zijn. De kerk kan de tegenwoordigheid Gods in haar dienst nimmer waarborgen op grond van eenige eigenschap van dien dienst of de dienaren, doch die tegenwoordigheid slechts gelooven. Zij beschikt niet over God. Boven alles staat het Woord of de Openbaring Gods, welke is Christus. Deze zoekt ons langs den weg van de prediking des Woords en de bediening der sacramenten. Dit zijn dingen of vormen of vaten, die dienen om het Woord of de Openbaring Gods tot ons over te brengen. Vooral de sacramenten van doop en avondmaal zijn niet alleen tekenen, maar ook kanalen van de goddelijke verlossingsgenade. Maar altijd zoo, dat Hij door onze vormen en vaten heenbreekt en zich zoo aan ons meedeelt. En alles, waarin God zich aldus meedeelt, is sacrament en sacramenteel.

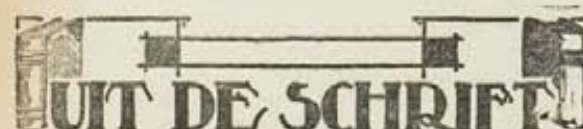
Het laat zich begrijpen, dat deze opvatting van sacrament allerlei gevolgen ook voor den eeredienst in zich sluit, en hem op meer dan een punt een ander aspect geeft.¹³⁾

E. D. KRAAN.

11) De actie van en tegen Rome, 39-49.

12) Boissevain, De kerk en haar eeredienst, 110-111, 118.

13) Voor zoover in den tekst niet anders vermeld werd, is voor het bovenstaande ook gebruikt: Het wezen van den Eeredienst, 7-11, 18-23.

UIT DE SCHRIFT

Heilige Liefde.

Simon Petrus dan, hoorende, dat het de Heere was, wierp zichzelve in de zee.
Joh. 21:7.

Dat was een heerlijke sprong van Simon Petrus. Johannes moge, door zijn heilige kennis, het eerst den Meester in de verte kunnen ontdekken, maar Petrus is het eerst BIJ Jezus.

Het was te verwachten.

Reeds om zijn natuurlijke aanleg. Hij moge

niet dien peinzenden geest hebben gehad als Johannes, doch wat Simon bar Jona bovenal bezat, dat was het gloeiende hart en de levendige verbeelding. Hij is man van de spontane daad. Zijn ziel is vol vuur: spoedig besluitende, en aanstonds bereid hetgeen besloten is ook uit te voeren. Dralen en weifelend overleggen is Petrus vreemd. Hij bedenkt niet angstvallig de gevolgen; neen, zijn woord is zoo snel als zijn gedachte, en zijn daad zoo snel als zijn woord. De Evangelieverhalen laten hem ons herhaaldelijk aldus kennen.

En deze man nu had zich aan Jezus gegeven zooals hij was, — met zijn geheele hart. „Wij hebben alles verlaten, en zijn U gevolgd”, — dat was naar waarheid gezegd. Met al de onstuimigheid zijner vurige liefde hing hij dan ook den Meester aan. Hij wil zijn leven voor Hem zetten.

En wel heeft hij den Heiland verloochend; maar hij heeft óók bitterlijk geweend, en vergeving ontvangen. „De Heere is waarlijk opgestaan,” zoo gaat onder de discipelen het bericht, — „en is van Simon gezien”. Er heeft dus een ontmoeting plaats gehad tusschen Jezus en Petrus. Niemand der anderen is daarbij geweest. Het was ook een zaak tusschen die twee alleen. Toen zal Petrus aan Jezus voeten zijn neergezonken, en hij heeft weer geschreid die bittere tranen van berouw. Veel zal er niet gesproken zijn, maar de Meester heeft Simon opgericht, en gezegd: — Mijn zoon, uw zonden zijn u vergeven.

En nu komt deze gebeurtenis op de zee van Tiberias.

„Het is de Heere!” — zoo heeft Johannes tot Petrus gezegd; juist tot Petrus. En nauwelijks heeft deze dit vernomen en geloofd, of daar sleight weer de onstuimige geest in hem op. Een hartstochtelijk verlangen om bij Jezus te zijn vervult zijn hart. Hij redeneert niet, hij vraagt niet naar de gevolgen, hij vergeet de zoo juist gevangen visschen, nauwelijks gunst hij zich den tijd om zich behoorlijk te kleeden, — daar is hij al overboord, en zwemt en waadt naar Jezus. En als de anderen nog met schip en vangst bezig zijn, heeft Petrus reeds de voeten van zijn Heiland omvangen.

* * *

Zullen we het in Petrus afkeuren, dat hij niet wachten kon, om langs den ordelijken weg, tegelijk met de andere discipelen, tot Jezus te komen? en dat hij niet eerst medehielp om den arbeid te voltooien?

Ach ja, er is hier wel weer iets van de Petrus-voorbarigheid.

Maar er is toch iets veel méér en veel hóógers; dat bewondering wekt, en beschaming. Wat is hier een heerlijk-spontane geestdrift in de heilige liefde! een juichend-overwinnende lust der ziel om bij Jezus te zijn!

Zou het ons geen beschamend voorbeeld mogen zijn?

Wat ons kerkelijk en geestelijk leven beheerscht, dat is zoo vaak de praktische berekening, het verstandig overleg, de voorzichtige becijfering of het wel uitkomt, het wikkelen en wegen der belangen, — maar zoo weinig het zich storten in de zee om bij Jezus te zijn.

We weten zooveel, en we weten het zoo goed, en we gelooven zoo sterk in de juistheid van onze kennis, — maar het leven der heilige liefde breekt niet onweerstaanbaar uit in schoone bloemen en heerlijk groen.

En wat zou de oorzaak zijn?

Déze, dat we niet zoo hartstochtelijk van karakter zijn als Petrus?

Neen, maar dat we zoo weinig de bittere tranen kennen van Petrus. De heilige liefde voor Jezus Christus kan alleen opgaan uit een verbrijzeld hart, dat zijn Zaligmaker gevonden heeft. Zoo we meer diep-gevoeld schuldbesef hadden, meer smartelijke overtuiging van het „ik heb tegen U, o Heer, zwaar en menigmaal misdreven”, zoo we, als Petrus, ons berouw uitschreiden aan de voeten van Jezus, en, als gansch-verlorenen, Hem alleen overhielden, — we zouden straks ook hooger jubelen in liefde voor Hem die ons eerst liefgehad heeft, en geen rijker genieting kennen dan Jezus in de armen liggen. „Wien heb ik nevens U in den hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde.”

En nu kan wel alleen de Geest van Christus ons daartoe brengen.

Doch, opdat we geroepen en verlevendigd zouden worden om in volhardende smeking tot dien Geest ons te wenden, is ons deze heilige daad van Simon Petrus getoond, die, door een impuls van onlembaren liefdesdrang gedreven, zelfs de zee niet kan dulden tusschen hem en Jezus, en door alle moeilijkheden heengaat om te zijn bij zijn Heere en zijn God.

* * *

Ontwaak, Noordewind! en kom, gij Zuidewind! doorwaai mijn hof, dat zijn specerijen uitvloeien!
U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Nieuwe meeningen inzake lijden en sterven. (II.)

Dat — gelijk we opmerkten — Heideggers opvattingen met den bijbel zich niet verdragen, en daar ook geen enkele moeite voor doen, bleek reeds onwillekeurig, toen we hem hoorden spreken over het „primitieve” bestaan. Heel de hypothese zelf van zulk een „primitief” bestaan is met de Heilige Schrift zelf in onverzoonlijken strijd, want ze ligt op de lijn van het evolutionisme, en niet van het geloof in God als Schepper en wetgever in — het paradijs. Bij Heidegger komt als speciaal bezwaar tegen zijn opvatting dan nog er bij, dat in het „primitieve” bestaan z.i. de mensch veel vóór heeft boven ons allen, gelijk wij in ons hedendaagsche leven ons „bestaan” voeren.

Wat is dan dit voorrecht van den primitieven mensch boven ons?

Het is — volgens Heidegger — dit, dat de primitieve mensch veel dichter leeft bij de „werkelijkheid”. De primitieve mensch gaat veel meer op in de „fenomenen”, d.w.z. in de wereld der verschijnselen; hij redeneert niet „over” de verschijnselen, doch leeft er midden „in”; gaat daarin op; bouwt zijn voorstellingen gemakkelijk, en zonder geleerden begrippen-omhaal, zoo maar op, uit hetgeen hij „waarneemt”. Deze „oorspronkelijke gave” nu, die wij, cultuurmenschen, zoo heel erg kwijt zijn, leert hem spreken, naief, en verzekerd. Hij spreekt „uit” dat oorspronkelijke opgaan in de fenomenen. En waar Heideggers eigen kennismethode, schoon zij met behulp van een haast onbegrijpelijk en nauwelijks te volgen begrippen-spel bepleit wordt, de „fenomenologische” is, daar is die „primitieve mensch” uiteraard veelszins een bevoorrechte in zijn oogen.

Straks zullen we zien, hoe Heidegger uit deze overweging dan weer zijn conclusies trekt, met name voor zijn theorie over den „angst”, en daarna weer over het „lijden” en het „sterven”.

•

Maar het is goed, dat we, voor we hem daarin nader aanhooren, ons eerst even rekenschap geven van het diepe verschil tusschen hem en de gereformeerde theologie, met haar het geloof in de Heilige Schrift.

Immers, er zijn er hier twee, die den lof zingen van den „oorspronkelijken” mensch, den mensch-van-den-beginne. Heidegger doet het; de gereformeerde belijder doet het vooral niet minder. Heidegger zegt: wij, gelijk we allemaal ons leven in dézen tijd leven, wij hebben veel goede gaven verloren, die de eerste mensch had. De Schrift leert het ons ook.

Maar welk een verschil!

Heidegger kent den „primitieven” mensch, en gaat van deze fictie uit. De Schrift daarentegen kent géén primitieven mensch, doch een Adam, een verbondshoofd, profeet en priester en koning. Dat wil zeggen: die eerste mensch was ambtsdrager bij God; en hij ging niet op in de „fenomenen”, sprak ook niet „daaruit”, doch was als profeet aangesproken door het Woord van God, hetwelk hij doorgaf, en waaruit hij sprak. De (ook profetische) ambtsdrager, dien wij krachtens de Schrift in het paradijs zien optreden, is bij Heidegger niet alleen onbekend, maar wordt door hem ook onmogelijk geacht. Op zijn beurt moet hij hier ons verwijten, dat wij in ons redeneeren over Adam ons bedienen van een „fictie”; gelijk wij zulk een verwijt zooveel hem deden, toen wij hem het beeld van zijn „primitieven mensch” hoorden ontwerpen.

En zoo blijkt al dadelijk, hoe onmogelijk het is, zich te houden aan Heideggers werkmethode: de kwesties filosofisch te behandelen, en de theologie te laten liggen, haar problemen onaangeroerd te laten.

Dat gaat eenvoudig niet.

En het is wel goed — zij het dan ook in een tusschen-zinnetje — daarbij even den vinger te leggen. Tegenwoordig wordt hier en daar de verzuchting gehoord, dat de filosofen maar af moesten blijven van de theologie; of anders, vóórdat ze een pen op papier zetten in een uur van gezonde oorspronkelijkheid (over oorspronkelijkheids-ziekte zwijgen we nu maar, want ziekte is geen zaak van wetenschap, doch van persoonlijk aanleg), eerst even om raad te komen vragen bij de theologen. Natuurlijk is dat onjuist. Want de theoloog heeft geen koninkje te spelen over de anderen; wel moet Gods Woord allen, van wát faculteit ze ook zijn, gelijkelijk beheerschen. En wat dat overleg plegen betreft: dit moet wederkeerig geschieden; de filosoof staat daarin even fier en vrij tegenover den theoloog, als omgekeerd; bovendien moeten alle wetenschappelijke werkers met elkander overleg plegen, Schrift en belijdenis daarbij als uitgangspunt nemende. Het is eenvoudig onmogelijk, den denk- en redeneerweg der filosofen te laten omgaan buiten dien, waarop de kwesties der theologie behandeld worden; want elke diepere bezinning op theologisch erf dringt tot filosofische vragen door, en elke verdieping op filosofisch gebied brengt met theologische kernvragen in verband. Waarschijnlijk hebben de filosofen tegenwoordig (1) meer recht te klagen over de beunhazerij van theologen op hún gebied, dan omgekeerd theologen over gelijke zonde van filosofen. Heidegger is voor beiden een waarschuwend baken in zee; het gaat niet aan, den theoloog van den filosoof te scheiden, of hen te bevelen, dat ze „getrennt marchieren” moeten, om „vereint” te „schlagen”.

Maar da
gelegenhe

Heidegger
beteekent
verhaal. H
als de Se
„mensch-z
de bijbels
sche figu
wezen mo

Duidelijk
„angstfeno

Het angst
„existentie
functie. In
zoodanig
angst rich
op iets
danig wa
is een gro
verklaren,

„Dasein ge
zijn, dat in
leverd. I
niet op zij
in het „Da
af. De ang
in de on
lichtheitsge
wereld, m
meeroorsp

Door Hei
losgem
spronke
tot God.

len binnen
van het „
tot de w
vandaag,
angstgevoe
ander inwe
val, doet
zake.

Feltelijk
in de bew
wederom e
Gen. 3
althans p
God. Een
relatie tot
Schrift onk

Vooral te
veelszins be
opvatting
Kierkegaar
wijst. Kierk
Protestants
wens geen
verhaal van
als de eoni
ontstaan d
gewijze
zichzelf. Zo
zichzelf en
brak de o
wetend h
van den m
niet gee
alleen ma
delijke ee
dezen toes
middelijk
Kierkegaar
eigen werk
blijft nog e

De „an
van „vr
paald ob
heeft slech
een psych
heen-en-we
sympatheti
pathie.

De vraag
mensch uit
en „Zweide
van zonde,
kant uit ge
aanvankelijk
gaard, had
toen de „ge
geven — c
bij zich zo
toppunt de
ste van dez
door het r
dit stadium
de voorstel
paald ve
eten. Ook
geest bea
en kwaad
voor den g
was er een
angst richt
op iets, dat
van bui
boden boor
uit gedre